

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
8 decembrie st. v.
20 decembrie st. n.

Ese în fiecare duminică.
Redacțiunea :
Strada principală 375 a.

Nr. 49.

ANUL XXVII.
1891.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$
de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România pe an 25 lei

D. A. Sturdza.

Și dacă noi românii am stagnat multe vécuri în intuneric, progresul ce l facem este cu atât mai grabnic. Acest progres se manifestă pretotindene și aproape pe toate terenurile, încât e peste puțină a nu-l vedé și a nu-l admirá. Sântem încă departe de țintă, de nivelul națiunilor mari și culte: dar progresul ce l'am atins, ne dá dreptul necontestabil a ne afirmá ca element de ordine și de cultură.

Căci Dumnezeu în mijlocul furtunelor izbitóre ne-a trimis cărmaci destoinici, cari au pus stăruință și zel în serviciul némului lor, cari au jertfit munca unei vieți pentru progresul idiomului românesc.

Intre cei ce stau la cărma progresului nostru general, ocupă un loc de frunte și bărbatul al cărui portret ilustră pagina acésta. Activitatea sa se manifestă în doué direcțiuni de o potrivă de naltă însemnătate: pe terenul politic și pe cel cultural, care amândoué se imbină într'un scop comun: înălțarea națională.

În politică, ca bărbat de stat, D. A. Sturdza a stat pururea între cei dintâi, luptând alătura cu cei mai mari fii ai țării, ca deputat, ca senator și ca ministru, îndeplinind felurite misiuni și făcând o mulțime de servicii. Liberalismul național a fost stin-

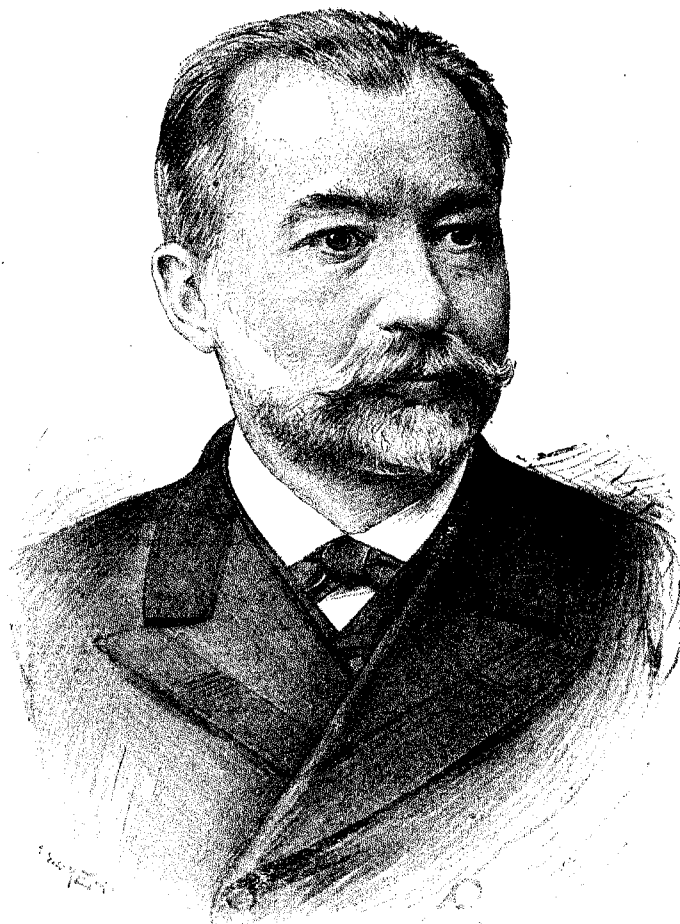
dardul căruia s'a devotat și pe care l'a servit; Ion Brătianu a ținut stégul acela până la mórte, conducând sub el națiunea sa la victorii și implantându-l în fruntea tuturor actelor mari naționale.

Născut la 1833 în Iași, D. A. Sturdza și-a început cariera politică la 1857, fiind secretar al Divanului Ad-hoc al Moldovei, murdăhar (punător al pecetii statului) și în urmă secretar al căimăcămiei de trei, până la suirea Domnului Cuza pe tronul țării.

După detronarea lui Cuza a fost ministru al lucrărilor publice, apoi agent diplomatic la Constantinopol. Tocmai pe timpul acela se află acolo ca ambasador rusesc renumitul Ignatief, care, întocmai ca cei mai mulți istorici și bărbați de stat ruși, susținea că românii sânt slavi, prin urmare Rusia are dreptul să ocupe totă România. Din întâmplare chiar atunci a apărut la București primul «Orariu» tipărit la ordinul regelui Carol cu litere latine; dl Sturdza primind câteva esemplare,

grăbi să dea unul ambasadorului rus. Acela zărind literele latine, își încrunță sprincenele, că românii țin la latinitate.

La 1876 a intrat în cabinetul liberal al lui I. C. Brătianu și la 1877 a luat portofoliul finanțelor.

D. A. STURDZA.

Pe timpul resboiului româno-turc, fiind contra participării României la resboiu, a făcut opoziție liberalilor; dar după resboiu a reintrat în minister, la 1878, tot ca ministru de finanțe. După aceea în mai multe rânduri a fost ministru, fiind felurite portofolii; la 1882 a fost la esterne, la 1885 instrucțiunea publică, până la dimisiunea cabinetului Ion Brătianu.

Azi este unul din capii partidului liberal și cu mare influență la curte . . .

Pe terenul cultural, dl D. A. Sturdza ș-a făcut un nume bine cunoscut în numismatică și istorie. Mai cu seamă în specialitatea primă este o autoritate consumată. Colecțiunile sale de manuscrise, documente vechi și de monede sunt un adevărat tezaur. Despre numismatică română a scris în limba germană și română mulți articoli. Cea mai importantă publicațiune istorică a sa este colecțiunea de documente ce apare tocmai acum, și pe care o publică cu alți doi colaboratori.

Principala sa activitate se concentrează în Academia Română, care l'a ales membru în secțiunea științelor la anul 1871. A fost câțva timp președinte, iar de șapte ani e secretarul general al Academiei și ca atare în sesiunea din primăvara trecută s'a reales unanim și cu entuziasm general. A fost mișcător momentul, când după alegere octogenarul Kogălniceanu, deja bolnav, a salutat pe nou alesul prin un discurs de avânt nalt, spunând că numai de aceea s'a sculat din pat și a venit la ședință ca să aducă demnului secretar general tributul omagiului prin votul seu.

D. A. Sturdza spriginește cultura națională nu numai cu condeul, ci li dă și ajutor material. Analele Academiei sunt pline de nenumăratele daruri ce secretarul general i face așa dicând în fiecare zi. Colecțiunea de cărți, manuscrise, portrete și monede ce dl Sturdza a dăruit primului nostru arcopag literar, singură poate fi un muzeu.

Distins în viața publică, se bucură de un traiu familiar din cele mai fericite, crescându-și fiul cu multă îngrijire.

S o n e t.

Când me cuprinde noaptea somnul blând în brațe,
Ades te văd, ades te-arăți nainte-mi
Și chipul teu e zugrăvit în minte-mi:
Cu ochii cei de foc, cu ângerésca-ți față.

Tu ideal ceresc din lumi ce-abiă există,
Demult tot vii, demult a ta zimbire
Vărsat-a balsam sfânt în a mea nefericire,
O rață dulce-mi pari în esistența-mi tristă.

O, vino cât de des, în vis mi te arată
Și fă-mi în nopți măcar să simt ce în viață
Răpitu-mi-a pe veci o sorțe blăstemată.

Cu sete te aștept tu tainică ființă;
O, vin privește-mi blând, zimbindu-mi cu dulcătă,
Căci rață caldă mi ești în trista-mi esistență!

I. M. Ritișorean.

Când te gândești prea mult la tine însuși, devii egoist și nedrept față cu alții; nedrept ești față cu tine, când te negliji prea mult: Mijlocia e adevărata filosofie a vieții.

*

Cu cât civilizația crește, poesia scade.

S t r a j a.

Primise în ajun botezul de sânge — un botez înfloritor — regimentul al XIII-lea de dorobanți sub întăriturile Plevnei; vestita cetate musulmană, a cărei nume, de atunci, va rămâne pururea amintit atât în povestirea vitejei românești renăscute, cât și în amintirea dureroasă a stingerea atâtor flăcăi zdraveni și chipoși, atâtor părinți duioși, atâtor frați, copii, prieteni, de care și astăzi cu greu ne vine a crede că ne-am despărțit pentru totdeauna.

Stăpâni pe o întăritură din cele mai de seamă, căpitani români puse străji bune în toate părțile, și grosul trupelor îl întrebuițau la ridicarea și îngrijirea celor căzuți pe câmpul de bătae; unii săpau gropi adânci și lungi, și așeau în ele pe cei ce nu mai dădeau nici un semn de viață, alții spălau sângele încheșat de pe ranele celor ce încă resuflau, alții duceau pe năsele pe cei răniți către corturile doftorilor.

Pământul încă nu se recorisese de sângele cald ce ploase deasupra-i, nici se curățise destul de bine de fumul și mirosul de pucioasă ce-l vărsase armele ucigătoare dintr-o parte și din cealaltă. — Gemetele plutiau în aer prin toate părțile, și păsările răpitoare făceau rote-rote pe deasupra câmpului, croncănind jalnic, și căutând unde să se lase mai cu repeziune spre a-și găsi hoituri de pradă.

Nu mâncase și mai nici nu băuse nimic toți acei viteji cari mai trăiau încă teferi séu zdrobiți. Dar fόμεa nici setea nu le eră suferința cea mai simțitoare; când inima le eră încheșată de atâtea grozăvii ce vedeau séu simțiau, pântecelile le amorțise cu totul.

O bură de plôe curgea asupra câmpului dintr'un cer cenușu pretutindenea. Câteva bubuituri de tunuri se aușiau încă în depărtare mare.

*

Pe marginele redutei cuprinse, pe punctele cele mai nalte mai ales, se orânduise străji dese. Le spusese căpitanul să nu stee o clipelă locului, — să se primble necontentit dela o strajă la cealaltă, și la cel mai mic semn din partea dușmanului, să deie alarmă, — adică un foc de pușcă.

Ion al llinecăi eră și el de strajă.

Pe capetul cel mai înaintat al întăriturilor, cu pușca schimbând-o când pe un umăr, când pe altu, când subsuoră, — că părea acum, bat-o pirdalnică!.. mai grea decât întotdeauna, — își purtă cu greu picioarele zdrobite de oboselă și trupu ingreuiet de neodihna, luptă și fόμε, Ion al llinecăi, soldat recrut din acel an încă. — Dar mai greu decât trupu, picioarele și pușca, îi atărnă capu; capu-i eră greu ca o pētră de mōră, și creerul îi ardea, și urechile îi vuiuau încă de tot ce aușise, și în ochi rēnduri-rēnduri de lacrimi sbucniau, făr de voe, de tot ce văzuse și de tot ceea la ce gândia.

Lângă dēnsul, eri, picase cu creșcetul zdrobit de o țandură de ghiulea, Vasile Măruntu, cu care a copilărit și care-i fusese cel mai bun prietin din satul lui; din vârful malului redutei fusese aruncat, c'o impunșetură de baionetă, Nică a Niței, tocmai în fundul șanțului, de un turc turbat; dar bietul Tănăsă Bleagu, peste care au trebuit să calce cu toții, că unul din cei dintei picase . . .

*

Doi ofițeri veniră să inspecteze strajele; cuvinte dulci, îmbărbătătoare, spuneau la fiecare, și la fiecare le anină câte o medalie de piept, indemnându-i a se purtă și de acum înainte cum s'au purtat eri, și să

n'aibă grijă, că țera, patria lor sfântă și dulce, le-a fie recunoscătoare ș-acum și in veci.

A Ilincăi, pe când îi puneă medalia pe piept, dădu un oftat greu, ș-apoi întrebă incet pe ofițer:

— S'îrați, domnule locotinent, mulți din al XIII-lea au picat ieri?

— N'au picat așa de mulți cum se părea: mai sânt încă mai la o companie teferi, și răniți in vieță mai sânt încă două-trei sute... Dar voi să vă purtați bine!... n'aveți grijă...

A Ilincăi nu mai criea nic. Oftaturile chiar le innăbuși in gât, ca să nu vedă cumva ofițerii c'ar fi un becisnic.

In urma ofițerilor veniau mai mulți bucătari dela popotă, aducând unul o beșică de rachiu, altul vre-o câțiva posmagi, și alții un bidon de borș, — toate anume pentru străjeri.

De multă vreme nu mai pusesse udătură in gură. Ion supse porția de rachiu, repede cu un suspin, își luă și porția de borș, pe care-l sorbi mai de asemena intr'o clipelă, și după ce trecură bucătarii, începă a rōde cât îl slugiau dinții și din troscotul cel de posmag.

Când își mântul el mēsa, porni iar dela o strajă până la alta, după cum eră porunca. Picioarele inse de astădată i se ingreunau și mai tare decât până acuma; el se opri intr'un loc, puse patul pușcei in pământ, și lăsă capul puțin plecat pe vârful țevei, unde își impreunase și mânil.

De greu ce-i eră capul, îi intră țeva in frunte de-i curmă pielea.

Așa ședând, un intuneric mare i se făcū dinaintea ochilor; ș-apoi incet-incet, de și trēz, el începă a visă.

*

Se treziă iarăș in satu lui, pe prispa casei lui, clădită cu grea sudore, avēnd de o parte pe Căținea lui, ce ține in brațe-i pe Silică, — un trântor frumūșel, dar slăbănog, care făcea un tololoi de nu se mai audia nici in cer nici in pământ, — și de altă parte pe Mândica, un bujoraș de copilă, cu părul ca arama cea nouă, cu ochi albaștri și trupul rotofei, de părea c'are să trăescă cât lumea ș-are să facă pe toate fetele să mōră de ciudă de frumusețea ei.

Și cum se mai uită cu jind la fiecare odor al lui pe rēnd, și cum îi sorbia cu ochii, — și cum ar fi vrut să-și scōtă chiar inima dintr'ensul și să le-o deie lor, numai să-i vedă pe toți fericiți!

Își mai aruncă câte-o gândire la cele douē fălci de pământ ce le-a luat cu chirie dela arendaș, și pe care semēna: e, cum putuse, din toate cele câte puțintel, ca să fie și pentru casă, la iernă, și ceva pentru vëndut, ca să se mai cuprindă cu multe de toate ce trebuiesc la casa omului. Ș-apoi dec'a da Cel de sus să fie belșug in rōdă, și s'a vinde și cu preț, ce mai lăicere a să tōrne Căținea la iernă, cu lănuri de toate fețele, ce de mai albituri are să țesă; — ș-apoi din când in când, la Crăciun, la Bobotēză, la Sfintele Paști, s'or face și cozonaci din făină pervă alēsă, și paști cu brândă dulce și strafide de a ghioțura...

*

Din visarea lui tresare Ion a Ilincăi, își frecă fruntea increstată de țava pușcei, își destinde puțin trupul, și porneșce până la straja dinaintea lui.

Eră Grigore Mălin de strajă acolo.

Dar pe dēnsul nu-l mai țineau picioarele, nici capul; eră picat la pământ, cu mâna inse tot pe armă, cu căciula la o palmă departe de cap, — și dormia sforăind cât ce putea.

— Mēi Măline! mēi sermane Măline! scōlă repede! să nu care-cumva să te oblicescă vr'un ser-

gent séu ofițer, că te odihnești séu c'ai adormit, căi-vai de pielea ta! — Scōlă mēi Măline!..

Dar Mălin pace, dormia ca un buștean!

— Scōlă mēi Măline, că-i da peste dracu! îi mai țise odată a Ilincăi, și-l apucă la zgălțit cât ce putū de tare, până ce in sfērșit se trezi.

Mălin sări repede de jos, — țiindu-și bine pușca in mână; se simți gol pe cap; își căută căciula, o luă de jos, o scutură, — îl trecū un fior prin trup, — își puse iar căciula in cap, și mulțumi lui a Ilincăi că l'a deșteptat.

— M'a trecut un păcat mare, mulțamită țte, țise Mălin lui Ion.

— D'apoi decă nu te-oi crede eu, mē Măline frate, apoi cine te-a crede!

— De trei țile n'am mai odihnit nici-o țtră; — mi-o slăbit și ciolanele și sufletu din mine...

Și amēndoi, — spuindu-și de dureri și de ne-casuri, amintindu-și de cei ce-i lăsase departe de dēnșii, in satul liniștit, unde ogorul ințelenia pe urmă-le, unde vitele le remăneau flămānde séu se prăpădiau prin ogrățile altora, unde mama, tata, bunicul, nevēsta, copiii ori giuruita îi așteptau cu lacrimi, — se purtau incetinel pe malu intăriturilor și veghiau necontenti vr'un semn de mișcare din partea dușmanului.

Eră inse totul liniștit; natura intrégă, imbētată de atăta vērsare de sange și grozavenii ce a vēdūt in ajun, căută acum a se invēluf intr'o piclă dēsă, și adormită câteva ciasuri fără simțire.

— Mē Ioane, începū Mălin intr'o vreme, — pōte Dumnețeu de sus n'a vrē să scap țefēr și să me mai intorc in satu meu, la părinți și la Frāsina, logodnica mea; tu, când a fi să te duci la satu teu, treci negreșit prin satu nostru; — să te oprești vre-un cias pe la casa lui Nastasă Mălin, fruntaș cunoscut de toți de prin pregiur, și să-i spui, — dar mai așa... mai cu incetul, — mai departe... să le spui că... să nu mai aștepte... că n'au de ce me mai așteptă.

— Hei mări Măline, dar cine șcie decă eu séu tu, séu cine din noi doi vom fi mai norocoși să ne mai intōrcem, ca să ne vedem satu și dragii noștri ce ne așteptă cu lacrimile pe obraji?

— Nu se șcie frate puterea și voința lui Dumnețeu.

— Așă-i; și ț-oi indeplini dorința, decă oi scăpă; dar dec'a fi să scapi tu și să peiu eu, — să te răpeți și tu in sat la mine — și să spui câteva cuvinte de mângăere femeiei și copilor, și să rogi din parte-mi pe arendaș, pe primar și pe ceialalți fruntași din sat, să le fie milă de niște bieți orfani săraci și fără sprijin.

Amēndoi dorobanții nu mai puteau nici să-și ție lacrimile, nici să se ție drept in picioare; ei se rădemară unul de altul și se cuprinse cu mânil de gât, și remaseră așa neclintiți multă vreme.

*

Un tropot amestecat cu zungănituri de arme, se auđi deodată la câmp.

Cei doi soldați săriră din amorțela lor, și cu arma in poziție de apărare se suiră repede pe o moviliță ce eră nu departe de dēnșii.

O detunătură de sute de focuri se auđi atunci. Mălin și cu a Ilincăi, fără să scōtă barem un țipăt, se rostogoliră de pe vârful moviliței, și intr'o clipă amēndoi ajunseră in fundul șanțului redutei.

*

Urmă apoi un nou asalt, și mai ingrozitor decât cel de eri, in care turcii furē din nou bātuți și respinși, și românii din nou eșiră victoriosi, — și vijeja lor resună iarăș in toate colțurile lumei, și țera intrégă sărbători apoi isbānda falnică a fiilor sei.

Și din regimentul al XIII-lea de dorobanți, — din câți pornise veseli și plini de foc și iubire de țără din Iași, — nu s'au întors, la vatra lor, nici 50 de ómeni.

N. A. Bogdan.

Medicina poporală.

Credințe, datini, doftorii și descânțece poporale.

IV.

Buba (Brandblatter) séu și «beșioa rea.»

Vrăjitoarele nóstre cunosc fórte bine bólele es-terne din pele, dar descântând întrebuintéză multe și aceleași cuvinte in descântec, inse rana se numeșce precum e, séu bubă, bubónele, scurte, ghilci etc.

Când se descântă de bubă, se ia o pénă de găină de pe gunoi. Décă bubă e négră și péna are să fie négră. Décă e roșie, péna trebuie să fie iar roșie; iar decă e blândă (ad. o beșică albă) póte să fie péna ori cum¹.

Acésta pénă se intină in scorpion omorít in zeitin, cu care se trage ușor neintrerupt cât ține descântecul peste bubă, iară péna uscându-se se móie din când in când rostind vrăjitoarea:

Bubă blândă,
Bubă rea urită,
Bubă vĕnetă,
Bubă galbenă,
Bubă négră,
Bubă albă,
Bubă sbĕrcită,
Bubă chiznovită,
Bubă románescă,
Bubă nemțescă,
Bubă unгурescă,
Bubă sĕrbescă,
Bubă căescă,
Bubă vácescă,
Bubă véscă,
Bubă căprĕscă,
Bubă porcĕscă,
Bubă cânĕscă,
Bubă de 99 de feluri!
Cu 99 de năravuri,
Nu intinde,
Nu cuprinde,
Nu umflă,
Nu strică,
Nu vătĕmă,
Nu urîș,
Nu sluti,
Că eu N. m'am aflat descântătóre,
Cu maica Marie (Vineri) lecuitóre,
Cu gura te-am suflat (sufflă)
Și reu fórte te-am blăstĕmat
Și in foc te-am aruncat.
Cum se topeșce seul in foc,
Așă și tu să peri deloc (indată)
De limba mea,
De vorba mea,
De cuvĕntul meu,
Cu care te blastem reu:
Să te duci

¹ Mai întei se face un răpuresc roșu, acesta se unge cu miere, séu scrum (băgău) de dohan și se păzeșce să nu se obrítĕscă,

Și s'apuci:
Peste 9 țĕri,
Peste 9 mări,
Pe cărări neumbrate,
Prin păduri netăiate,
Unde nu-i urmă de secure,
Nici cântat de cocoș in pădure.
Acolo să trăeșci,
Să sălășlueșci,
Iar pe N. să-l Iași:
Curat, luminat,
Ca aurul străcurat,
Ca maică-sa când l'a scăldat,
Ca Domnul Christos ce l'a lăsat.
Amin*.

La «buba négră» (o beșică négră) se trage cu acul un fir de ață négră inmuiat in scorpion prin beșică, ca să se scurgă din ea veninul. Se pune o pómă uscată de prun cu mieșul spre bubă. Séu:

Se face o alifie din miere dela albine meste-cată cu gălbĕnuș de ou, safran și cu trușie (pecmez) de prune verđi, fierte la olaltă in vin. Cu acésta ali-fie (flaster) se unge o hărtie sugĕtóre și se rupe din ea bucăți care din când in când se pun pe bubă. Acésta compoziție pentru bubă e cel mai bun și mai sigur lĕc.

Scurtele încă se curéză cu acésta alifie.

S. Liuba și A. Iana.

Publicațiunile istorice ale literaturii române in 1882—1889.

De Nic. Densușlanu.

(Urmare.)

Limba română. O fântână fórte momentóșă pen-tru istoria unui popor e necontestabil limba, și mai ales stă acésta pentru istoria vechie a poporului român. Aici lipsind cu totul alte documente numai singură limba ne póte da desluciri cu care popóre anume au stat Românii in contact in decursul evu-lui mediu, adecă dela părăsirea Daciei de Roma până la fundarea principatelor române. Cele mai prețioșe publicațiuni asupra vechiei limbe a Románilor sânt doi codici editați in timpul din urmă de Academia română pentru șciințe. Unul din acelea e codicele Voronețian, așă numit dela monastirea Voroneț in Bucovina, unde s'a descoperit in anul 1871¹. Acela cuprinde faptele apostolilor, 1-a și a 2-a epistolă a sântului Petru. Edițiunea acestui codice făcută de Academia română cuprinde testul original atât cu litere cirile cât și cu latine, totodată și locurile pa-ralele din bibliile româneșci dela 1648 și 1688. — Al doilea codice e psalteriul așă numit Scheian², după biblioteca dlui Sturdza Scheian, unde s'a descoperit acest codice in anul 1884 de profesorul Bianu. Edi-țiunea făcută de Bianu, din însărcinarea Academiei române, cuprinde intreg codicele facsimiliat și o transcripțiune a testului cu litere latine așă că se póte întrebuintă și de acei erudiți, cari nu șciu ceti cu litere cirilice. O proprietate comună a ambilor codici e rhotacismul séu strămutarea lui n in r, așă d. e. lumirat in loc de luminat, adură=adună, dumi-

* Veđi un descântec analog de bubă, la vărsat nr. XL.

¹ I. G. Sbiera, Codicele Voronețeanu cu un vocabular ș studiu asupra lui. Cernăuți, Academia română. 1885. VI, 354 p. Fr. 10.

² I. Bianu, Psaltirea Scheiană (1482). Tomul I. Tecstu in facsimile și transcriere cu variantele din Coresi (1577). Bu-cureșci, Academia română. XVIII, 536 p. Fr. 16.

POCALUL FRĂȚIETĂȚII.

reca=dumineca. — De aceeaș familie de monumente limbistice se ține codicele Sturdzian¹, publicat de profesorul Hașdău în «Cuvențe den bețrăni» tom. 2. O a patra publicație prețioasă pentru limba română e evangelia română în Britisch Museum. Aceea s'a scris la anul 1574 pe insula Rhodus de un emigrant român, propriaminte s'a decopiat de pe o publicație mai veche. Estrase din această publicație a comunicat Hașdău în revista română «Columna lui Traian»². Afară de acești 4 codici ofer un interes particular pentru studiile filologico-istorice și unele cărți tipărite în timpul mai vechiu, dară pentru însemnătatea lor limbistică editate de nou. Atari funtăni ale limbei române sânt: psaltirea diaconului Coresi tipărită prima oră în anul 1579 și editată de nou de Academia română în anul 1881³; mai departe tetraevangeliul celuiiaș diacon Coresi din anii 1560/1 edat de nou în anul 1889⁴, și în fine psaltirea versificată a mitropolitului moldovean Dosofteiu (1671—86) de nou edată de prof. Bianu sub auspiciile Academiei române⁵. Mitropolitul moldovean Dosofteiu a desvoltat în secl. 17 o însemnată activitate eclesiastico-literară. El e cel mai însemnat poet bisericesc al Românilor și între toate scrierile lui psaltirea versificată e foarte prețioasă mai ales pentru formele sale antiquire de limbă. O lucrare grandioasă pe terenul cercetărilor limbistice române avem de a mulțămii inițiativei și ajutorului Maiestății Sale regelui Carol. E vorba adecă despre o nouă adunare a materialului limbei române în mesură estinsă și despre elaborarea unui nou dicționar național sub titlul «Magnum Etymologicum Romaniae». Această lucrare, conform înaltelor intențiuni ale regelui, nu va cuprinde limba literară modernă, ci limba istorică (adecă veche) și limba poporală de astăzi cu toate ramificațiunile și dialectele ei. Cu elaborarea acestui dicționar s'a incredințat profesorul Hașdău. Explicațiunea cuvintelor singuratic se face în limba franceză, séu în cea latină. Din acest op au apărut până acuma tomul 1, și doue fascicule din tomul 2 (A—Ar)⁶. Fiind aci vorba despre dicționarul național al Românilor, cred că e de interes pentru știință a adauge aici câteva notițe despre dicționarele etimologice române de până acuma. Cel mai vechiu dicționar etimologic român a fost elaborat de o societate de erudiți români pe la începutul acestui secul și edat de filologul român Maior în anul 1825⁷. Acelaș cuprinde explicarea cuvintelor singuratic în limba latină, germană și maghiară, și se întrebunțeză des de erudiții români și străini. În anii 1871/6 s'a elaborat și editat de învățații români Laurian și Massim, din însărcinarea Academiei române, un nou dicționar etimo-

logic al limbei române, înse numai ca proiect¹. După ce înse autorii acestui proiect au urmat un mod de scriere pré latinisat, Academia română s'a lăsat de coregerea și completarea acestui op.

În fine a apărut în anii 1870/9 dicționarul lui Cihac², care cuprinde înse explicațiuni cu totul neesacte și etimologii fantastice, o lucrare ce duce de sigur în rătăcire pe ori-ce învățat străin, cum s'a constatat în diferite rânduri în siul Academiei române. Cu privire la modul de vorbire în diferite ținuturi avem doue lucrări meritorie, una de profesorul Pompiliu despre limba Românilor în Biharea din Ungaria³, alta de Frâncu despre rhotacism în munții apuseni transilvani și la Români istriani⁴. Aci este locul a ne lua pentru totdeuna ramas bun dela doi mari scrutatori ai limbei române în acest secul. Unul din acești învățați a fost Timoteu Cipariu, preposit capitular din Blaș în Transilvania, vestit totodată ca istoric și filolog dar ocupațiunea principală a întregii sale vieți a fost scrutarea limbei române. El a fost așa dîcînd fondatorul studiilor istorice asupra limbei române, și a lucrat mai mult pentru introducerea literelor latine în scrierea română. Dînsul a sistematizat gramatica și ortografia română, și despre el scrie însuș adversarul seu literar profesorul universitar Maiorescu: «Lui Cipariu se cuvine meritul sistematizării cele mai conșciențioșe și mai consecvente a etimologiei în limba română.» El a reposat în anul 1887 admirat și deplâns ca cel mai mare scrutator al limbei române într'acest secul⁵. Alt filolog român vestit a fost românul transilvan Aron Pumnul, profesor la gimnasiul din Cernăuți (născut 1818 † 1866). El a inventat o nouă sistemă pentru scrierea română și aceea s'a întrebunțat de toți românii din Bucovina în timpul dela 1860—1880. Această sistemă înse dovedindu-se mai târziu ca nepractică, s'a părăsit. Dar mărimea adevărată a acestui bărbat a stat în influința ce a exercitat asupra desvoltării simțului național românesc în Bucovina. Aici a desvoltat dînsul o activitate mai mult apostolică pentru cultura națională a Românilor indigeni. Profesorul universitar din Cernăuți Sbiera, a publicat mai dăunădi un memoriu călduros pentru acest bărbat aprențându-i adevărate însemnătate⁶.

Ce se atinge de istoria literaturii române, avem a însemnă o lucrare foarte bună dela profesorul universitar Densușianu⁷. Scrierea lui Alexics despre elementele maghiare în limba română e cu totul fără valoare⁸. E de ajuns a aminti, că după autorul aceste

¹ A. T. Laurianu și I. C. Massimu, Dicționarul limbei române, după însărcinarea dată de Societatea academică română. Elaborat ca proiect. Tom. I (A—H); II (J—Z). București, Academia română, 1871/76. 8°. (I) XXVI, 1242 p.; (II) 1622 p. Fr. 60. (Die Wörter nichtlateinischen Ursprungs sind von Laurianu und Massimu in e. besonderen Glossarium aufgenommen, welches d. Titel führt: — X Glossariu, care cuprinde vorbele din limba română străine prin originea séu forma lor. Elaborat ca proiect. București, Academia română. 1871. 8°. 584 p. F. 12.

² A de Cihac, Dictionaire d'etymologie daco-romane. Tom. I/II Francfort s/M., Ludolphe St.-Goar. 1870/79. (I) XII, 331 p.; (II) XXIV, 816 p.

³ M. Pompiliu, Graiul românesc din Biharea în Ungaria: Convorbiri lit. 20 (1886/87), p. 993—1022.

⁴ T. Frâncu și G. Candrea, Rotacismul la Moți și Istrieni. București, tip. P. Cucu, 1886 164 p. Fr. 2. (Ergänzt wurden diese Forschungen durch d. neue Publication derselben Vff., siehe oben N. 58, welche e. Capitel enthält unter dem Titel: d. Sprache d. siebenbürgischen Bergbewohner im allgemeinen, d. Abruđbanyaer u. d. Motzen insbesondere. p. 76—107.)

⁵ I. Bianu, Timoteu Cipariu: RN t. 1 (1888), p. 46—50.
⁶ I. G. Sbiera-Aron Pumnul, Voci asupra vieții și însemnătății lui. Cernăuți, Societatea pentru cultura rom. 8°. 392 p. Fl. 2.

⁷ A. Densușianu, Istoria limbei și literaturii române. Iași, tip. națională. 1885. 283 p. Fr. 4.

⁸ G. Alexics, Die ungarischen Elemente in d. romänischen Sprache. (ung.) Budapest, V. Hornyansky. 1888. 137 p. Fl. 0,80.

¹ Codex Sturdzianus publicat și studiat în Cuvențe den bețrăni de B. P. Hașdău, tom 2, p. 1—489. București, Arhivele statului. 1876.

² B. P. Hașdău, Manuscriptul românesc din 1574 aflător la London în Britisch Museum: Col. I. Traian NS. An. III (1882).

³ R. Petriceicu-Hașdău, Psaltirea publicată româneșce la 1577 de diaconul Coresi. Tom. I Textul. București, Acad. română. 1881. VI, 444, 66 p. Fr. 15.

⁴ G. T. Piteșteanu, Tetravanghelul diaconului Coresi, reimprimat după ediția primă din 1560/61. București, tip. cărților bisericășce. XII, 232 p.

⁵ I. Bianu, Psaltirea în versuri întocmită de Dosofteiu mitropolitul Moldovei 1671—86. București, Academia română. 1887. LVI, 520 p. Fr. 10.

⁶ B. Petriceicu-Hașdău, Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a Românilor. Tom. I (A—Amurtescu); II^{1,2} (Amus—Ariciu). București, Stabil. Socec & Teclu. I (1887); LIX, 1116 p. II (s. a.); XVIII și p. 1117—1656. Fr. 12.

⁷ Lexicon valachico-latino-hungarico-germanum, quod a pluribus auctoribus decursu triginta et amplius annorum elaboratum est. Budae. 1825.

broșuri cuvântul românesc *camara* (lat. *camera*, în evul mediu și *camara*) s'ar derivă dela maghiarescul *kamara*; asemenea românescul *căpitan* (*capitaneus*) dela maghiar. *kapitány*, tot așa rom. tip (*typus*); în fine cuvântul rom. *șură* (*horreum*) care ocure și în lex salica ca «*siura*» ar fi iarăș cuvânt maghiar. În interesul studiilor istorice asupra limbei române, caută să observ aici, că în lucrările literare maghiare cuvintele românești se scriu cu o ortografie proprie inventată de erudiții maghiari, un mod de scriere, care nu-i propriamente nici român nici slav, prin care studiile filologie asupra limbei române numai se îngreuează, de aci provine, că cuvintele române scrise după atare ortografie apar neînțelegibile chiar și pentru învățații români.

Geografia. Într'o țară ca România diferitele numiri topografice de orașe, sate, păduri, câmpuri, coline etc. ofer un material interesant pentru studiile istorice mai ales față de istoria mai veche a acestor țări dacice. Din această cauză putem numai grațula societății geografice din București pentru inițiativa de a elaboră și publică dicționare geografice pentru fiecare district. Până la capătul anului 1889 au și apărut dicționarele geografice ale județelor Argeș¹, Iași², Romanaș³, Tutova⁴ și Vaslui⁵. Secțiunea topografică din marele stat major român (șeful e generalul A. I. Falcoianu) a publicat o cartă foarte exactă și foarte mare a Dobrugei pe scala I: 50000 în 60 de foi⁶. Asemenea a apărut o edițiune mai mică a aceleiași carte în I: 200000 în 4 foi⁷. Colonelul Brătianu a scris despre cartele mai vechi rusești și austriace ale României, care au de basă o măsurare geografică rura⁸. Mai multe notițe asupra cartelor mai vechi ale României se află la Giou⁹. După ce în timpul modern și geologia a devenit știință subsidiară pentru istorie, amintim aici și cartă geologică generală a României începută de biroul geologic român, din care au apărut până acuma 24 foi¹⁰. Afară de acestea Academia română a publicat o descriere de călătorie a spătarului român Milescu, carele în anul 1675 fusese trimis de țarul Alexis Michailovici ca sol la China¹¹. Milescu începe descrierea sa de călătorie dela Tobolsk în Siberia și ne dă diferite notițe oro- și hidrografice asupra țărilor nordasiatice prin care a călătorit.

(Incheierea va urmă.)

T. Roșiu.

¹ G. I. Lahovari, Dicționar geografic al județului Argeș. București, Soc. geogr. rom. 1888 168 p. Fr. 1,75.

² C. Chirita, Dicționar geografic al județului Iași. București, Soc. geogr. rom. 1888 257 p. Fr. 2,50.

³ C. I. Locusteanu, Dicționar geografic al județului Romanaș. București, Soc. geogr. română. 219 p. Fr. 2.

⁴ P. Condrea, Dicționar geografic al județului Tutova. București, Societatea geografică română. 1887. 90 p. Fr. 0,75.

⁵ C. Chirita, Dicționar geografic al județului Vaslui. București, Soc. geogr. rom. 226 p. Fr. 2.

⁶ Carta Dobrugei ridicată pe scala I: 10,000 în anii 1880/83 de marele stat-major al armatei. Reducțiune la I: 50,000. București, marele stat-major. 1886. 2°. 60 foi Fr. 60.

⁷ Carta Dobrugei ridicată pe scala I: 10,000 în anii 1880/83 de marele stat-major al armatei Reducțiune la I: 200,000. București, Marele stat-major. 1887. 2°. 4 foi Fr. 10.

⁸ C. I. Brătianu, Notițe asupra cartelor actuale ale României. București, Societatea geografică. 1888. 8° 32 p.

⁹ G. I. Ionescu-Gion, Geografia în cronicarii români; BSGRomâne 10 8° 22 p. Fr. 1.

¹⁰ Gr. Stefanescu, Cartă geologică generală a României lucrată de membrii biuroului geologic. București, Ministeriul lucrărilor publice. 1886/89. 2°. I—XXIV foi.

¹¹ N. Milescu, Dela Tobolsk până în China. Note de călătorie. 1675: AnAcRII. p. II, Tom. X, p. 89—181. 1888. 4°. 93 p. Fr. 1.

Doine din Ardeal.

I.

Colo jos pe prundurele
Resărit-au doue stele,
Acelea nu-s doue stele,
Că-s doue surori d'a mele;
Una ride, una plânge,
Care plânge focul stînge,
Care ride și-l aprinde.

II.

Frunză verde de lemn scris,
Tiner fui, reu am ajuns,
Căți oameni sînt într'un sat,
Toți la mine s'au uitat,
Să me vedă depărtat,
De părinți și d'al meu sat,
Pe mine m'au despărțit,
Ca și cerul de pământ.

III.

Maică măiculăna mea,
De țoi fi greșit ceva,
Adă mână și me iertă,
C'acum vedă că nu-i de altă,
C'am jurat jurământ greu
Și-i amar sufletul meu,
Am jurat și l'am lăsat
Și mi-o fi foarte păcat,
Sub stegu 'mpăratului,
Asemenea capului,
Dîna bună mi-o luai:
Dela frunța de fag,
Dela tatăl meu cel drag,
Dela fir de erbă neagră,
Dela mama mea cea dragă,
Dela grădina cu brați,
Dela iubiiții mei frați,
Dela grădina cu flori,
Dela dulcile su.ori,
Dela grădina cu spini,
Dela iubiiții vecini,
Dela fir de busuoc,
Dela feciori dela joc,
Dela fir de tămăiță,
Dela fete feciorițe...

IV.

Draga mea holdă de grâu,
Eu la tine cu drag viu;
Da cine te-a sîmînat,
Trebuie-ar spîndurat,
Și cine mi te-o plevit,
Trebuie-ar omorît.

V.

Bradule molivule¹,
Ce-ți tot clătini cetina?
Da cum nu m'oi legănă,
Că mi-o venit veste rea,
Că pe mine să me taie
Trei bărdași din Baia-mare,
Să me taie 'n trei sfertăre,
Să me pună pe trei cară,
Să me ducă la Băiță,
Să me facă temniță,
Temniță voinicilor
Și jelea mândruțelor.

¹ O speție de brad.

O convorbire.

Domnul Storeanu numai de conversație n'avea poftă în ziua aceea. — Ar fi vrut să se ducă undeva la țară ca să mai scape de sgomotul supărător al capitalei. Dar unde să se ducă? Acastă întrebare și-o punea mereu, când, din tramvaiul ce tocmai trecea pe dinaintea lui sări un domn care după exterior și pupă umblet părea pentru ori cine a fi provincial. Acest domn se repeși cu grabă către Storeanu și-i exprimă prin zimbete dese și pronunțate, prin mișcările corpului, prin cuvinte, bucuria sa că-l întâlnește.

— Astăzi am sosit, îi duse el mai în urmă, astăzi chiar, cu trenul de dimineață. Am dus bagajul la otel «Union» și am dat o vizită unei rude din strada Știrbei Vodă. Acum me întorceam cu tramvaiul la otel. Dar ce fericit sunt că te-am zărit pe giumul vagonului! Dela otel aveam de gând să viu pe la dta. Dar ce bine mi pare că te-am găsit!

— Peste o oră tocmai bine me găsi ai acasă, duse dl Storeanu.

— Știu, știu. Dar nu e mai bine așa? E mult mai bine...

— E bine și așa...

— Dar ce face fratele dtale, dle Storeanu? S'a însănătoșit?

— Frate-meu n'a fost bolnav nici odată.

— N'a fost bolnav! Pe la noi prin Tîrgoviște venise vestea că e bolnav. Da, așa se vorbea. Dar ce îngrijați eram, nu-ți poți face idee. Me gândiam la dta în ce incurcătură te-i fi aflând. Mama și soru-mea te compătimiau grozav. Dar, decă dci dta că n'a fost bolnav, e mai bine. Ai mâncat?

— Nu încă.

— Ah! ce plăcere mi-ai face decă m'ai onorâ...

Am merge împreună...

— Eu mănânc acasă.

— Știu bine, știu... În oraș nu se mănâncă așa bine ca acasă. Dar... sunt câteva locuri unde se gătește admirabil. Am adus cu mine și niște vin admirabil. Să-ți aduc acasă vre-o câteva sticle?

— Îți mulțumesc, trimite-le!

— Și așa cum îți spusei sunt câteva birturi bune. Fă-mi onóra d'a me însoți. Vom mânca, vom bé, vom mai rîde, Ah! știți ce onóre mi-ai face! Nu me refușă, deu așa!

— Bine, nu te refuș!

— Ah! me voi silí să-ți ofer un mic ospet! da un mic ospet! îți mulțumesc. Îmi vine să depeșez acasă de bucurie și să vestesc pe Catinca despre onóra ce-mi faci, ca să se bucure și ea sărăcuța...

— Cine este această dómna?

— Catinca?

— Da.

— Catinca este nevêta mea legitimă. Dar ce femeie, domnule! Onestă și virtosă peste măsură! Și afară d'asta e una din frumusețile județului nostru. S'o veți la baluri, la soarele!.. Danțeză, cântă, gătește bucate, spélă rufe, cârpește cămăși, mătură prin casă. Ea face tot. Nu lasă de loc pe slujnică să pue mâna pe ceva. Dar s'o veți călărind ca amazonă! — Să juri că e o adevărată amazonă! Se ia la întrecere cu ofițerii, domnule, și-i lasă pe jos! Mă creși?..

— Îți fac complimentele mele pentru o așa soție!

— Îți mulțumesc, domnule director, îți mulțumesc.

— Nu mai îmi dce: domnule director, că nu mai sunt...

— A! vrei să glumești! Se pôte, dta care stai așa de bine!..

— De ce stai bine?

— Cum, de ce stai bine? Dta, prietenul bun al ministrului...

— Ei, eram prieteni înainte. Acú nu mai suntem. El e ministru și eu sînt un simplu muritor. Nu șci că mărirea face pe om să-și uite prietenii de odinioară?

— Da, dar dta aveai proptele bune printre deputați, senatori...

— Aveam, nu e vorbă, dar mai toți deputații care me protegiu îmi spun acú că nu pot să se certe cu ministru pentru mine. Veți dar că la un asemenea argument n'ai ce să mai respunși.

— Ei, cum adică dta nu mai ești director?

— Nu.

— Și de cât timp?

— Numai de vr'o trei zile. Eram înse amenințat mai de mult. Am stăruit cât am putut ca să nu fiu asvêrlit așa afară ca un simplu copist. N'a fost înse cu puțință. În cele din urmă am fost înșciințat, că sînt înlocuit prin un altul.

— Cum îl chémă? Unde șede? Ce fel de om e?

— E un om foarte bun, foarte învățat.

— Dar nu șciți la ce oră aș puté să-l gădesc?..

— Nu știu.

— Tiii... ce reu îmi pare! Dar iată, tocmai trece tramvaiul. Me reped până la minister. Sînt foarte grăbit. Me ierți, nu e așa? Când ne mai vedem? Eu o să fiu foarte ocupat. Am o grămadă de tîrgueli de făcut, o grămadă de afaceri. N'o să-mi ticnescă nici mîncarea. La revedere! Me ierți, nu e așa?

Și dicend vorbele acestea, se repeși la tramvai, fără măcar a mai da mâna lui Storeanu.

Dimitrie Teleor.

Pocalul frățietății.

— Veți ilustrațiunea de pe pagina 581. —

Scena se petrece în Tyrol, țera cîntecelor și a vênătorei. Munții urieși și văile romantice ofer tere-nul și fac impresiunile. De aceea sînt acolo atâția cîntăreți și atâția vênători.

Vênătorele, firește, de multe ori sînt însoțite de niște aventuri interesante. Productul unei astfel de aventuri este și scena înfătoșată prin ilustrațiunea de pe pagina 581 a foii noastre.

Domnul e mare vênător. La una din escursiunile sale a făcut cunoșcînța unei femei la țară. De aici incolo dînsul a umblat și mai des la vênătore. Din vizită în vizită s'a pomenit, că nu pôte fără ea, că o iubește.

Declarațiunea nici n'a întârziat. În entusiasm lor au beut pocalul frățietății.

— Tu!

— Tu!

Drului Tom.

Când va fi ca doctor Tom
Să dea tributul seu naturii,
Strigă-vor cei remași în vîlță:
«Te salutant moriturii!»

Giordano.

B o n b o n e.

Z... se plimbă într-una din zilele trecute la sosea împreună cu un prieten al său, un medic de talent.

O lemea tineră și frumoasă trece, doctorul o salută.

— Mi se pare că nu ți-a răspuns la salut —
dise Z... prietenului său.

— Cred, fiind că suntem în raporturi cam reci —
dise medicul; i-am ingrit bărbatul.

— Și l'ai lăsat pôte să móră!

— Ba nu! l'am scăpat de mórte!

Un doctor alienist redige nota următoare în privința unui bolnav:

«Memoria lui are multe lacune. Ea se va manifesta, de exemplu, ori de câte ori se prezintă o relațiune între ideia de persóna și ideia de bani. Astfel s'a constatat că, în timpul din urmă, el nu mai recunoștea pe nici unul din creditorii sei.

La un examen de drept.

Profesorul. — Să ne inchipuim, că ai avé perspectiva unei eventuale moșteniri... Ce ai face dta, în regulă generală, până ce ai intră în posesiunea ei?

Elevul. — Datorii!

LITERATURĂ ȘI ARTE.

Soiri literare și artistice. *Regele Carol* va însăreînă un pictor român cu ornamentarea din lăintru a fundației universitare Carol I. — *Dl Dionisiu Pășcuțiu* a scris un răspuns la lucrarea lui dr. Réthy László despre formațiunea națiunii și limbei române; răspunsul va eși în limba maghiară. — *Dșóra Elena Văcărescu*, care acuma petrece la Roma, traduce acolo poesii populare române în limba franceză. — *Dl Millien*, scriitor francez, publică o colecție de cântece populare românești în limba franceză; repozatul V. Alecsandri a ajutat pe traducător în colecțiunea sa. — *Dl Marcu Brociner*, autorul piesei «Nunta din Valeni», a publicat un nou roman, ale cărui tipuri sânt luate din societatea românească. — *Dl Speranția* va scóte în curénd de sub tipar la București un volum nou de anecdote populare. — *Dl I. Nenitescu* va da la lumină un tom de poesii noué, asemenea la București.

Jubileul Academiei Române. Academia Română a publicat într'un volum tóte actele relative la serbarea jubileului său din primăvera anului curent. Volumul pórtă titlul: «Academia Română. Serbarea aniversară dela 1 (13) aprilie 1891 pentru împlinirea a XXV ani dela înființarea ei, 1866—1891.» Cuprinde: I ședința solemnă din 1 (13) aprilie 1891: Cuvéntul de deschidere al regelui, Cuvintele prin care dl D. A. Studza a încheiat raportul său, Prologul reginei la compunerea sa poetică Sola, Alocuțiunile dlui Kogălniceanu adresate la finea discursului său regelui și reginei și cuvintele rostite de dl B. P. Hașdău; II, Raport asupra activității Academiei Române, de A. D. Sturdza secretar general; III, «Sola» de Carmen Sylva; IV, Desrobirea țiganilor, oborirea pronomiilor și privilegiilor de naștere și de castă, emanciparea țeranilor de M. Kogălniceanu; V, Prânțul regal dat în onórea Academiei Române; VI, Scriori adresate Academiei la serbarea aniversară; VII, «Odă la jubileul de 25 ani» de Zaharia Boiu membru correspondent; VIII, La jubileul Academiei Române» de Iosif Vulcan. Medalie comemorative.

Luorarea nouă a dlui Hașdău, «Sic cogito», pe care o anunțarăm în nr. trecut, are să producă mare

senzație în lumea invéțaților. Pe lângă studiile spiritiste ale dlui Hașdău, volumul va conține în anexă, și mai multe scrisori din partea dlor: Huxley, Crookes, Lombroso, Charcot, Pasteur, Drapper, dna Julietta Adam, etc. cari tóți se declară că sânt spiritiști. Ca execuție tipografică, scrie «Românul» volumul va fi o adevărată perlă și o adevărată podóbă pentru ori și ce bibliotecă.

Istoria Românilor de Urechiiă. Zilele trecute a apărut la București volumul III din Istoria Românilor de dl V. A. Urechiiă. Acéstă nouă publicație cuprinde material pentru anii 1786—1789; e ilustrată cu 13 stampe, dintre cari cele mai multe cu totul inedite. Istoria lui Mavrogheni e prezentată de dl Urechiiă cu totul altfel de cum până ađi o cunoșcem. Figura lui Enache Văcărescu ia și dēnsa un aspect cu totul nou în fața documentelor fórté numeróse aduse de autor.

Reviste noue. *Critica Socială*, revistă de critică, economie, sociologie etc. a apărut la Iași cu un cuprins variat și bogat sub direcțiunea dlor Ioan Nădejde și V. G. Morțun. — *Lumea Ilustrată* se numește o nouă revistă ilustrată, care a început să iēsă la București de doué ori în lună.

Revistă literară străină. În limba franceză: «Les grands travaux du siècle» de I. B. Dumout, o publicațiune care va cuprinde 30 de fascicule, cu 256 ilustrațiuni, în doué săptămâni odată; «Nouvelle Geographie universelle» de Elisée Reclus, apare în broșurele, cele șapte prime se ocupă de geografia statelor unite; «Giselle» roman de Mme Georges de Peuyrebrune, fără obicínuitele picanterii; «La jeunesse de Lamartine» pe basa unor date noué și scriori descoperite în curénd, de Felix Reyssie; «Marquerites du temps passé» novele istorice de Mme James Durmesteler; în limba germană: «Per Aspera» roman istoric de George Ebers; «Merlin» roman de Paul Heyse; «Aus verborgener Tiefen» novele de Ernest Otto; «An der Riviera» roman nou de baronesa Bertha Suttner; «Die Urgeschichte des Menschen» lucrare preistorică de dr. M. Hoernes.

TEATRU ȘI MÚSICĂ.

Șolri teatrale și musicale. *Dl Teodoreșcu*, cunoscutul bas din București, a fost numit dirigiátor al corului dela biserica Dómna Bălașa, în locul regretatului C. Bărcănescu. — *Coquelin* a anunțat direcțiunea Teatrului Național din București, că va merge să jóce acolo în zilele de 25, 26 și 27 februarie st. n. viitor. — *Noul teatru din București*, pe care excolonelul Dumitrescu Maican îl va clădi lângă Cismegiu, va fi iluminat cu electricitate; lucrările vor începe în martie viitor. — *Violinistul Basiliu G. Papazovici* din Brăila va da dómínecă la Brașov concert. — *Dl Rădulescu-Niger* a prezentat direcției Teatrului Național din București piesa-i intitulată «Intre vecini» comedie, care a fost dată spre citire dlui V. A. Urechiiă.

Teatrul Național din Bucureșol. Încheiându-se stagiunea operei italiene, începénd din săptămâna trecută societatea dramatică dá reprezentațiuni în tóte zilele. Dintre piesele reprezentate, amintim «Romeo și Julietta» de Shakespeare, în care s'au aplaudat dl Manolescu și dna Romanescu. S'a mai jucat «Mândrie și amor» de Ohnet, una din piesele de succes ale scenei bucureșcene. Pentru vineri s'a anunțat «Dómna Kiajna», care nu s'a mai jucat dela deschiderea stagiunii; iar pentru ađi sâmbătă, în beneficiul dnei Romanescu «Ispita» prima reprezentație, comedie în 5 acte de Octave Feuillet.

Musioa română premiată în Franța. La concursul musical ținut anul acesta la Montpellier, întâiul premiu: O medalie aurită, Hors concours, s'a dat dlui Vulpian pentru bogata colecțiune de melodii populare române ce a prezentat, colecțiune care a fost bine apreciată și în țară, căci Academia Română a acordat în unanimitate autorului ei un premiu de 5000 lei.

Musioale nouă. La Táborszky și Parsch în Budapesta a apărut: «Kammerer Polka-française» über die Couplets: «Ein Anfang muss sein» und Lass's nur wackeln» pentru pian compus de Wilhelm Rosenzweig. Dedicat dșorei Ernestine Kammeier. Prețul 75 cr.

Revistă teatrală și musioală străină. Aniversarea morții lui Mozart s'a serbat în săptămâna trecută în toate teatrele mari din lumea germană; Mozart înainte de asta cu o sută de ani a murit la Viena; cele mai renumite opere ale lui sânt: «Don Juan» și «Flautul fermecător.» — *Delibes*, cunoscutul compozitor francez, a lăsat după sine o operă intitulată «Kassya», care va fi instrumentată de frateșeu. — *Ondricek*, renumitul violinist bohem, concerteză la Belgrad, unde a fost primit cu mare entuziasm. — *Falstaff*, opera nouă a lui Verdi, se va reprezenta întâia-ora în teatrul Scala din Milano. — *Ibsen* se va prezenta și publicului francez; întâiu se va jucă «Hedda Gabler» la 27 l. c. în teatrul Vaudeville. — «*Mesterul Manole*», drama de Carmen Sylva, s'a jucat și la Lipsca, unde a fost bine primită. — *Bianca Panteo*, o violinistă italiană de 12 ani, dă concerte cu mare succes în străinătate.

BISERICĂ ȘI ȘCOLĂ.

Solri biserieșoi și școlare. Dl dr. Ioan Pop, profesor de teologie în Gherla, s'a numit paroc și vicar în Năsăud. — *Românii din Ciacova* se vor pute în sfârșit despărți de sârbi, căci tabla regescă din Budapesta le-a aprobat cererea și a ordonat împărțirea averii comune așa ca 1/5 parte să se estradeie românilor. — Dl Tache Ionescu, noul ministru de culte al României, va prezenta camerei un proiect de lege pentru transformarea facultății de drept într'o facultate de drept și științe de stat.

Jocurile și cântecele la copii. Acesta e titlul prelegerii ce dl B. P. Hașdeu a ținut în săptămâna trecută la facultatea de litere a universității din București, în fața studenților sei și a unui public ales și inteligent. Dsa ș-a început prelegerea prin narațiunea subiectului nuii joc de copii macedo-român, din care a făcut concluziunea că e subiectul unei drame macedo-române, deci originea teatrului se află chiar în jocurile de copii. În alte jocuri de copii nu găsim numai subiecte de dramă, dar și resortul etic, simț de dreptate, de amabilitate, de recunoștință și pedepsă a faptelor rele. În teatru, începând dela jocurile de copii, ni se înfățișeză lupta între binele și reul. Copilul e de natura lui de o bunătate rară; decă deci un copil e bun, atunci și o națiune-copil trebuie să fie bună. Dar când o națiune este ea tineră? Vârsta unei națiuni are trei faze: copilăria, adolescența și bătrâneța. Națiunea românească e încă în copilărie. S'a născut la 1848. Negreșit națiunea românească renăscută e încă copil, un copil voinic și sănătos, dar la urmă tot copil. Copilul e foarte impresionabil și impresiunea acăsta, când e individuală, dispăre; dar când impresiunea e colectivă, ea rămâne, se perpetuă pentru totdeauna. pretăcându-se în literatură. În acest mod în studiul jocurilor de copii din România găsim până la un punct peripețiile și

perspectiva națiunii româneșci din diferite epoci și cari impresionau pe copiii de atunci. Astfel găsim urme când românii au fost în contact cu slavii, polonii, tatarii, italienii și grecii.

Inaugurarea școlii de fetițe din Simleu s'a făcut la 2 decembre. Se șcie că acăsta școlă s'a deschis încă înainte de trei ani, la stăruința reuniunii femeilor române din Selagiu și sub direcțiunea dlui Andrei Cosma. Acum reuniunea a cumpărat pentru școlă o casă anume și în loc de frunte. În acăsta s'a făcut inaugurarea. Întăiu s'a ținut liturgiă, oficiând vicarul Barbolovici, apoi s'a sfințit edificiul școlar, cu care ocaziune vicarul a rostit o cuvântare frumoasă; apoi luă cuvântul dl Andrei Cosma și rosti un escelent discurs de inaugurare, în numele prezidentei. Au fost de față dnele: prezidenta Clara Maniu n. Coronian, viceprezidenta Maria Cosma n. Dragoș, Eleonora Nichita, Emilia Pop n. Marcus, Lăpuștean, Vicaș, Roșca și drele Aurelia Cosma, Sabina Maniu, Eugenia Nichita și mai mulți bărbați de frunte, printre cari dnii dr. N. Nichita, dr. Maniu, Marcus etc.

O circulară arhierescă. Pr. Ssa episcopul Ioan Mețianu a adresat protopresbiterilor și preoțimii din eparchia Aradului o circulară, în care le spune că din timp în timp îi vin tot mai multe șciri triste și durerore despre felurite purtări necorespunđetore ale unora din preoți în biserică și afară de biserică. Astfel a auđit dela ómeni demni de credință, că unii drintre preoți, nici în dumineci și serbători, nu țin în totă regula serviciul divin, ci alergă pe la țerguri, spre scandalisarea publicului; că atari preoți nu servășesc funcțiunile religioșe cu pietate și cu rivnă; că nu grigesc cum se cade nici de averea, nici de curățenia bisericii, nu de vestmintele, odórele și de vasele sfințite și nici chiar de sfântul mir, ba ei se negliă chiar și pe sine, încât nu se imbracă curat, se feresc de costumul preoțesc chiar și când au a servăși funcțiuni religioșe. De aceea Pr. Sa, dând preoțimii sfaturi părințeșci, o îndatoreșce să-și impliněscă datoriile regulat și conșciințios; iar pe protopresbiteri îi îndrumă ca să supraveghieze rigoros purtarea preoților.

La gimnasul din Năsăud, care pân' acuma a fost gr. c., dar în urmă a devenit «gimnasiu fundațional», cateheții nu vor mai fi în rëndul profesoriilor ordinari. Ministrul va avé să reguleze limba de propunere și limba română va fi numai obligată ca și alte obiecte de învățământ.

Cursuri libere la Iași. Societatea științifică și literară din Iași va ține cursuri libere în sala universității. Programul este astfel stabilit: În fiecare luni. Dl Al. Șuțu, va vorbi despre «Arta la Greci» 10 lecțiuni, după care: Dl H. Tikin, «introducere în Linguistică» 6 lecțiuni. În fiecare mercuri, dl dr. A. Peride «fiziologia și patologia pasiunilor» 6 lecțiuni, după care va urmă: Dl dr. Finkelstein, «Higiena copiilor» 6 lecțiuni. În fiecare sâmbătă dl Grig. I. Alexandrescu, «Legile față cu moravurile» 4 lecțiuni, după care va urmă: Dl I. Tanoviceanu, «Pitorescul în vechile legislațiuni române» 8 lecțiuni. Cursurile se vor ține dela 8—9 sêra. În afară de aceste cursuri se vor mai ține în lunile februarie și martie cu plată doue prelegeri publice de cătră dnii V. C. Buțurênu și A. D. Xenopol pentru acoperirea cheltuelilor cursurilor libere.

Sinodul protopopeso. Preoțimea din protopopiatul Dêrgei în archidieceasa Blaș a ținut sinodul seu de tómnă la Lupóia în 23 novembre sub presiul dlui vice-protopop I. Hațegan. S'a constatat, că fondul școlar al protopopiatului s'a urecat la 446 fl. 99 cr. La viitórele sinóde de tómnă se vor invită și câte doi mireni. Viitorul sinod se va ține la Sotelec.

Statistica școlară poporală din Ungaria. Țările acestea s'a făcut o statistică a școlilor populare din Ungaria. Resultatul sumar al acestei statistice este, că în totă Ungaria există actualmente: 8994 școli ungurești, 2587 românești, 1115 slovace, 674 germane, 312 sârbești, 211 rutene și 39 croato-venețice. În cei din urmă 20 de ani numai școlile ungurești și cele sârbești au sporit, și anume cele ungurești cu 146 la sută — iar cele sârbești numai cu 149 școli (vr'o 50 la sută); toate celelalte școli populare au dat îndărăt.

CE ENOU?

Hymen. *Di Traian Băiaș* și dșora Sofia Vuia s'au logodit la Reșița.

Șolri personale. *Di V. A. Urechia* a fost invitat de ambasada spaniolă din Paris să participe la jubileul lui Christof Columb, care se va ține în anul viitor la Madrid. — *Di Emilian Popovici*, român din Ardeal, a fost înaintat la gradul de șef de secțiune la căile ferate române.

Șolri sourte. *Gara de nord dela București* se va mări, planurile și devisurile sânt gata: cheltuelile se ridică la suma de 2.800,000 lei. — *La Atheneul din Galați* vor ține în ierna acésta conferințe dnii G. Mihăilescu, I. G. Muntean, G. Adamescu, N. Istrati, Z. Filotti, D. Polierat, P. V. Păun, M. Bonache și C. N. Tonean. — *La Cernăuți* societatea academică «Junimea» a ținut luni în 14 l. c. comers festiv. — *La Suceva* filiala societății dōmnelor române din Bucovina a ținut în duminica trecută adunare generală. — *Sătmaréana*, noul institut de economii și credit în Seini, nu-s va puté începe activitatea la 1 ianuarie an. viitor, căci tribunalul din Sătmar a refusat inprotocolarea statutelor, din cauza că toate actele sânt compuse în limba română. — *Numerul românilor în Ungaria*, după datele numeratōrei făcute cu începutul anului curent, este 2.590,425. — *Di Pake Protopopescu*, primarul Bucureștilor, și-a pus de gând să transforme câmpul Filaretului într'o mare grădină publică; planul este deja făcut.

Neorolōge. *Barbu Constantinescu*, dr. în teologie și filosofie, fost decan al facultății de teologie din București, fost director de studii la Asilul Elena Dōmna de acolo, în urmă profesor de istorie la liceul Matei Basarab, autorul mai multor cărți didactice, a murit la București în săptămâna trecută. — *Catarina Hațeg* n. Miculescu, soția dlui preot Iuliu Hațeg din Belint, a reposat la 9 decembrie, în etate de 39 ani. — *Elena Petrovici*, elevă de preparandie, a încetat din viață la Nădlac în 4 dec. în etate de 17 ani. — *Artemiu Crișian*, fostul administrator protopopesc al tractului Mureș și paroc al Sănbenedicului, a murit în etate de 85 ani. — *Ioan Bușiția*, profesor de preparandie în pensiune, a încetat din viață în Sighetul-Marmației la 12 dec. în etate de 63 ani.

OGLINDA LUMELI.

Oronlōă mioă. *Sobrania bulgară* a votat la 12 decembrie cu mare entusiasm propunerea d'a se da principelui Alesandru de Battenberg, fostului domn al Bulgariei, o recompensă națională de 50.000 franci pe an. — *Di Roberto Fava*, profesor la universitatea din Roma, va scōte în curēnd o lucrare etnografică, ce va trată luptele naționalităților din Austro-Ungaria contra supremației maghiare. — *Din Petersburg* se depeșeză, că nihilității au publicat o proclamațiune,

care pretinde parlament; o copie a acelei proclamațiuni a fost în mod misterios înmanuată țarului.

Aventura împărătesei și reginei Elisabeta. Când capetele încoronate călătoresc incognito, trebuie să se aștepte la aventuri de tot felul. Maj. Sa împărătesa și regina Elisabeta în călătoria ei prin Egipt, intrase, dăunădi, într'o cafenea din Cairo, pentru a bé o cafea. Curiositatea îi fu atțată printr'o béutură pe care vedeă că o cere totă lumea. Ea se decise să întrebe pe chelner. Acesta, neștiind de sigur cine e dama care-i vorbește, esplică împărătesei că licōrea în cestiune se numește «absint», apoi punēnd cu familiaritate mâna pe umărul Majestății sale, îi dīse: «Da, da, mādămițo, dēcă ai bea în fiecare ȓi, cincișase pahare din lichiorul ăsta, te-ai face mai grasă și mai voinică decât ești acuma.»

Rețetă pentru fetele nemăritate. Din Paris se scrie cu data de 10 c.: Eri, muri la Biariz, marchisul don Fernando de Susa de Portugal, un senator spaniol, în vērștă de 81 ani. Despre reposatul marchis, ȓiarele franceze povestesc o istoriōră interesantă. Don Fernando se plimbă într'o ȓi pe câmpile Elisee, când fu surprins fără de veste de o plōie torențială. În momentul acesta o cusutorēsă care avusese precauțiunea de a se înarmă cu o umbrelă, trecu în fața marchisului. În glumă, Don Fernando i se puse în cale și o rugă să-i dea adăpost sub umbrelă. Lucrătōrea primii rīdēnd. Pe drum ea scīu prin frumusețe, și mai ales prin spiritul ei să captiveze inima marchisului. După o jumătate de an marchisul conduse pe frumoșa cusătōresă la altar. Fu căsătōria cea mai fericită ce-și pōte inchipui cineva, și afecțiunea reciprocă a soților devinise proverbială în Paris. Și morala ce se pōte trage de aci care e? Fetele nemăritate să nu uite nici odată umbrela acasă.

De ce nu-i trebula Evel o slujnică. S'a reproșat de multe ori femeiei, că pretinde să fie servită, și în asemenea ocațiuni, s'a pus întrebarea dēcă Eva avea și dēnsa nevoie de slujnică. La chestia acésta, o americană dă următorul răspuns în ȓiarul «New-York-World.» «Nu, Eva n'avea nevoie de slujnică. Adam n'o puneă nici odată să-i cōsă ciorapii, nici odată nu o rugă să-i cōsă un nasture. Deasemenea nu-i veniă în gând să se așede să citēscă jurnalele până sēra și apoi să strige: — Cum, nu e încă gata mănecarea, draga mea Evă? Singur puneă cazanul la foc, curată cartofii, mulgea vaca și dădea dumănecare la păsări. Nici odată n'aducea la mēsă o duzină de prieteni când în casă nu se găsiă o bucată pe pâne. Nici odată nu remănea în cărciumă până pe la unu nōptea, și când se culcă nu aruncă frunȓa de smochin așă ca a doua ȓi să n'o mai pōtă găsi. Cu un cuvēnt el nu credea că femeia e făcută să-l servēscă și nu găsiă mai jos de demnitatea lui de a ajută pe nevēsta sa în menagiu. Iată de ce Eva n'avea trebuinȓă să-și ȓie o servitōre!»

Șolri străine. *Directorul teatrului regal din Berlin*, căpētând o audienȓă la împērat, acesta i-a ordonat să scōtă din repertoriu tōte piesele care înfrāng cătuș de puȓin morala. Tot d'odată suveranul a făgăduit că va da premii din caseta lui pentru piese patriotice și morale. — *Primirea dlui de Freycinet ca membru al Academiei franceze* a fost fōrte animată. Primul ministru al Franȓei a rostit un discurs cu o voce fōrte clară, în care a făcut elogiul predecesorului seu, Emile Augier. Secretarul Grēard răspunȓēnd, făcū laude dlui Freycinet ca autor, ca inginer, ca patriot organizator al apērării naționale. — *La congresul din Moscova* de antropologie, archeologie preistorică și zoologie pân' acuma au anunȓat memoriile dnii dr. Cosmovici din Iași, Viȓu, dr. Kalinderu și Urechia din București.

Poșta redacțiunii.

Dna G. C. în S. inf. Din «Șeșetorea» nu mai avem nici un exemplar la dispoziție.

Nir-Adon. Am luat act, dar nu o putem publica.

Oradea. Aceste încă nu ating nivelul cerut pentru publicitate; dar suntem convinși, că după un studiu, mai târziu ne vei pute trimite și de acele.

Proprietar, redactor răspunzător și editor:

IOSIF VULOAN.

Călimdarul săptămânei.

Țiua sapt.	Călimdarul vechiu	Calind. nou	Sorele
Dumin. 29 după Rus. c. Ev. 10 dela Luca	13, gl. 1, a inv. 4.	res. ap.	
Duminică 8	Cuv. Patapie	20 Amon	7 41 4 8
Luni 9	† Zem. S.S. Anei	21 Ap. Toma	7 42 4 8
Marti 10	Mart. Mina	22 Beata	7 43 4 8
Mercuri 11	Par. Danil Stelp.	23 Dagobert	7 44 4 8
Joi 12	Par. Spiridon	24 Adam și Eva	7 45 4 9
Vineri 13	Par. Axentie	25 (+) N. Dni	7 45 4 9
Sâmbătă 14	SS. M Tirs și Arion	26 (+) M Stefan	7 46 4 9

Otel si cafenea.

Am onorea a înștiința onorab. public din Biharia și Oradea-mare, că am inchiriat pe mai mulți ani otelul Bucșányi, numit:

„OTEL NATIONAL”

Oradea-mare, strada Grădinei,

cu 12 odăi pentru oșpeți, cu cafenea și restaurațiune de veră și de iernă,

pe care le-am arangiat conform trebuințelor moderne.

Mulțumind on. public de increderea cu care m'a onorat timp de mai mulți ani, îi cer spriginul și 'n viitor, servindu-i și de-acuma nainte **benturi bune,**

bere Dreher de cea mai alasă calitate, vinuri curate și mâncări gustușe.

Serv umilit

IOSIF SÜCH,

2 (4-10)

arendătorul «Otelului Național».

Cel mai fin
lag pentru padimente de odaie

care 'n 3 ore se uscă ca pietra

De a lui Christoph Schramm 1 kg în șatulă 1.20

De a lui Schramm și Hörner „ „ „ „ 1.10

De a lui Chitz și Meller „ „ „ „ - .90

Se află la

BERTALAN BERKES

Oradea-mare, strada Pomul-verde nr 33.

Mustre gratis și franco.

Comandele din provincie se efectuează repede

și prompt.

1 5-10

B. HELD

ORADEA-MARE,

Strada Pomul-verde
Nr. 23.

Magazinul principal al fabricelor de postav mai renumite din Brașov.

Am onorea a face cunoscut, că pentru comoditatea publicului cumpărător am angajat un escelent

croitor de vestminte bărbătești, care pregătește din stofele cumpărate la mine vestminte după moda cea mai nouă. Deoarece acest

magazin esclusiv de postav, în privința bogăției, a gustului și a

ieftinetății extraordinare

póte concurá cu ori care negustorie de acelaș fel din Budapeșta, sper că on. public va sprigini și mai călduros întreprinderea nouă. 4 (4-5)

SPECIALITATI
anume lucruri de mâna, arti-
coli de fieri artificiale, rest-
minte pentru copii, paltóne,
tali-tricot, precum și cele mai
furi merunde și cele mai
nove garnisuri de toalete se
află în magazinul lui
ALBERT FREYBERGER,
ORADEA-MARE,
Orosig, strada Pr. n. c. pa. lă
(edificiul Bazar). (4-10)

Flegman et Comp.

ORADEA-MARE,

piața St. Ladislau,
lângă podul cel mic, cu onore
înștiințeză pe on. public, că

inainte de-a face inventarul

dorind a-și micș magazinul, își
vinde tóte mărfurile și anume
paltóne femeiești gata, stófe de
vestminte, pânzării, bareșuri
de spelat și mărâmi de iernă,

ou scăđământ de 30%

În provincie trimit cu plăcere
mustre. 5 (4-5)